

FORSKNINGSUTVALGET
Universitetet i Bergen

Arkivkode:

FU-sak: 10/09

Sak nr.:

Møte: 14.05.09

Oppsummering 2005 – 2009. Viktige saker i Forskningsutvalget.

1 INNLEDNING

1.1 Mandat

Forskningsutvalgets formål er fastsatt i utvagens reglement, vedtatt av Det akademiske kollegium i 25. april 1996, der det heter at "Universitetets forskningsutvalg skal være et rådgivende organ for Universitetsstyret i forskningspolitiske og forskningsstrategiske spørsmål". Utvalget gjennom sin virksomhet skal arbeide for sikre best mulige vilkår for universitetsforskningen, og da særlig grunnforskningen som universitetet har et spesielt ansvar for. Utvalget har et spesielt ansvar for å gi Universitetsstyret råd i spørsmål knyttet til forskerutdanning og forskerrekruttering og skal gi styret råd i internasjonale saker.

1.2 Sammensetning

Forskningsutvalget hadde fra sin opprettelse i 1996 syv medlemmer: prorektor, 4 representanter for de fast vitenskapelig ansatte, en representant for stipendiatgruppen og 2 studenter. Ved inngangen til en ny funksjonsperiode i 2005, fikk utvalget en ny og utvidet sammensetning. Medlemmer har vært prorektor, fakultetenes prodekaner for forskning, en representant for gruppe B og tre studenter. Universitetets viserektor for internasjonale saker er vara for prorektor og har møtt som observatør i utvalget. I løpet av perioden har utvalget blitt ytterligere utvidet med en representant for Bergen Museum. Utvalget har i tillegg fått funksjon som råd for Senter vitenskapsteori som møter med en observatør på utvalgets møter. Universitetsbibliotekets direktør møter som observatør på utvalgets møter.

1.3 Møter i perioden

I perioden f.o.m. 27.09.05 t.o.m. 14.05.09 har Forskningsutvalget hatt 25 møter, og behandlet i alt 76 saker og 129 orienteringssaker. I samsvar med mandatet har sakene i all hovedsak vært knyttet til overordnede institusjonelle spørsmål om strategiske prioriteringer, forskningens organisering, forskerutdanning og sentrale spørsmål som forskningsinfrastruktur, MNT-satsingen og økt tilgjengelighet til forskningsresultater (Open Access).

2 VIKTIGE SAKER

2.1 Strategiske prioriteringer

Forskningsutvalget har hvert år gitt råd til styret om særskilte forskningsstrategiske satsinger. Forskningsutvalget har alltid lagt vekt på anbefale langsiktige satsinger som tar utgangspunkt i fagmiljøenes egne prioriteringer, som profilerer universitetet og som styrker fagmiljøenes muligheter overfor Norges forskningsråd og EUs forskningsprogrammer og annen internasjonal virksomhet. Utvalget har rettet spesiell oppmerksomhet mot UiBs hovedsatsingene og de nye satsingen som ble lansert i strategiplanen for inneværende periode (2005- 2010).

Vanligvis har utvalgets innspill vært knyttet til budsjettbehandlingen i høstesemesteret og fordelingen av midler for etterfølgende budsjettår. Med de mange og langsiktige utfordringer som forskningen og forskerutdanningen står overfor i årene fremover, ble praksis endret i vårsemesteret 2009 ved at forslag og innspill ble fremmet i forkant av styrets første behandling av budsjettprosessen. Formålet er å gi utvalgets råd og innspill en bredere plass i universitetsledelsens og styrets vurderinger.

Utvalgets innspill for 2010 tar utgangspunkt i tidligere drøftinger av strategiske forskningssatsinger, fakultetenes forskningsmeldinger og forskerutdanningsmeldinger. Enkelte av tiltaksforslagene er fremmet i forbindelse med høringsutkastet til handlingsplan for forskerutdanningen. Utvalgets innspill ble lagt frem til behandling i møtet 14. mai 2009.

2.2 UiBs langsiktige strategiske forskningssatsinger

På grunnlag av et fremlagt notat behandlet Forskningsutvalget UiBs langsiktige strategiske forskningssatsinger, marin forskning og utviklingsrelatert forskning, på møtene 16. april og 20. mai 2008. Ved annen gangs behandling var det innarbeidet kommentarer fra møtet i april, og notatet ga en gjennomgang av status og enkelte utviklingstrekk med vekt på doktorgradsproduksjon og ekstern finansiering.

Marin forskning og utviklingsrelatert forskning sto for 35 % av den samlede doktorgradsproduksjon i perioden 2005-2007. I gjennomsnitt for perioden har de marine fag rundt 25 % av produksjonen. Tilsvarende har utviklingsforskning 11 % i gjennomsnitt for perioden. Det foreløpige tallmaterialet som ble fremlagt bekreftet at marin forskning og utviklingsforskning er hovedsatsinger ved Universitetet i Bergen og at det ikke var grunnlag for vesentlig endringer i oppfatning av omfanget av satsingene.

Utvalget fattet vedtak der en ba om at utviklingsrelatert forskning gis en enhetlig organisering med programstyre og et Scientific Advisory Board og at det ble opprettet et utvalg for å arbeide videre med initiativet "klima og global utfordring".

De langsiktige hovedsatsingen ble behandlet i Universitetsstyret 12. juni 2008. Styret tok FUs notat til etterretning

2.3 Nye faglige satsinger

De nye faglige satsingene ble fremmet av fakultetene i forbindelse med gjeldende strategiplan. De omfattet, translasjonell medisinsk forskning, nanovitenskap, region og

regionalisering, de store folkesykdommene, demokrati og rettsstat, europeisk integrasjon. Europeisk integrasjon er senere innarbeidet i demokrati og rettsstat under benevnelsen europastudier.

Forskningsutvalget påpekte at satsingene har utviklet seg forskjellig, i samsvar med sine ulike faglige utgangspunkt og ulike startpunkt for intern organisering og koordinerte søknader om ekstern finansiering. Utvalget fremmet derfor forslag om at hver av de nye satsingene burde ha programstyre og en vitenskapelig rådgivende komité (Scientific Advisory Bord – SAC), og at rutiner måtte legges opp slik at UiBs styrende organer årlig er sikret en særskilt rapport om faglige/vitenskapelige resultater som er oppnådd.

Ved opprettelse av nye forskningsfelt som får støtte sentral fra UiB er det dessuten viktig å sikre og opprettholde faglig legitimitet gjennom åpne prosesser, evaluering av faglig kvalitet ved bruk av å gjennom internasjonale rådgivingskomiteer (SAC), og arbeide for et rimelig ressursgrunnlag for etablering av de respektive forskningsområdene. Utvalget fremhevet også at nye faglige satsinger bør ha en viss levetid med sentrale midler, og det er naturlig å koble til strategisk plans virketid, minimum 5 år. Videreføring eller avslutning av satsingene vil dessuten være avhengig av de faglige prioriteringer som fremkommer i budsjettforslag og forskningsmeldinger fra institutter, fakulteter og fra samarbeidspartene i randsonen.

Universitetsstyret behandlet de nye forskningsfeltene som har mottatt støtte i inneværende strategiperiode i møte 14. februar 2008. Notatet om strategiske forskningssatsinger ble tatt til etterretning og universitetsstyret sluttet seg til Forskningsutvalgets vedtak i saken.

2.4 Støtte til frie, forskerinitierte prosjekter som ikke får støtte i NFR.

På sitt første møte med ny utvidet sammensetning, foreslo utvalget å opprette en ordning der det kan gis mulighet for å støtte prosjekter som har høy vitenskapelig kvalitet og som har fått en god vurdering, men som ikke har nådd opp i konkurransen i NFRs frie grunnforskningsprogrammer pga små tilgjengelige midler og dermed hard konkurranse. Universitetsstyret fulgte opp ned en først bevilgning på i alt NOK 5, 5 millioner. Ordningen er opprettholdt i hele utvalgets funksjonstid (fire utlysninger) med midler bevilget av Universitetsstyret NOK 5 mill. kroner.

Mottakerne av midler har utarbeidet nye søknader, og noen få har lyktes med tildeling fra NFR. De øvrige mottakerne har imidlertid hatt god nytte av midlene, bl.a. for videreføring av mindre forskningsprosjekt og deltagelse i og oppbygging av internasjonale forskernettverk.

2.5 MNT-fagene

UiB nedsatte et planutvalg i juni 2006 ledet av prorektor og med representanter for fakultetsledelsen ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Det medisinske fakultet, Det odontologiske fakultet og Det psykologiske fakultet. Utvalgets oppgave var å gi råd i det aktuelle planarbeidet for å styrke grunnleggende forskning MNT-fagene ved Universitetet i Bergen. Dette arbeidet gikk parallelt med et tilsvarende nasjonalt utredningsarbeid for økt satsing på MNT-fagene.

Forskningsutvalgets første behandling av strategiske prioriteringer var knyttet til utredningsarbeidet for MNT-fagene (matematikk, naturvitenskap og teknologi, inkludert

biomedisin). Utvalget ble bl.a. bedt om å legge fram en strategiskisse for perioden 2007-2011. En rapport med fells innspill fra fakultetene ble behandlet i utvalget 7. november 2006. Forskningsutvalget tok anbefalingene til orientering. De ble siden fulgt av Universitetsstyret med særskilte bevilgninger til MNT fagene over budsjettene for 2007 og 2008, i alt NOK 12 millioner.

2.6 Handlingsplan for forskerutdanning

Forskerutdanning har stått sentralt i utvalgets virksomhet i perioden. Med utgangspunkt i styrets behandling i møte 29. mars 2007 og tidligere FU-saker, har doktorgradsutdanningen vært jevnlig drøftet, og forslag om en handlingsplan for doktorgradsutdanningen har vært lansert. Ad hoc-utvalget for oppfølging av Geilo-konferansen høsten 2006 valgte å foreslå overfor FU at det ble tatt initiativ til å opprette et utvalg for å utarbeide en slik handlingsplan. Forskningsutvalget fattet vedtak i saken på sitt møte 22. mai 2007 og ba om at det ble nedsatt et utvalg for å utarbeide en handlingsplan for forskerutdanningen ved Universitetet i Bergen fram til 2012, og at innstillingen burde foreligge innen 1. mai.2008. Utvalget ble oppnevnt av rektor i august 2007 med prorektor som leder.

Innstillingen "Fra livsverk til karrierestart" ble avgitt 13. mai 2008 og sendt på høring. På grunnlag av høringsuttalelsen ble saken behandlet i universitetsstyret i oktober. Styret la vekt på at målsetting om å tilrettelegge for kortere gjennomføringstid og bidra til økt kvalitet i forskerutdanningen er svært viktig for UiB. Fakulteter og fagmiljøer ble bedt om, med utgangspunkt i handlingsplanen og egne utfordringer, vurdere tiltak som støtter opp om en slik målsetting. Rektor og universitetsdirektør ble gitt fullmakt til å ferdigstille handlingsplanen. En kortversjon av planen samt Handbok for doktorgradsutdanning ved UiB ble ferdigstil i april 2009 og presentert på et seminaret "Training the supervisors" 6. mai 2009.

2.7 Internasjonalisering.

Viserektor for internasjonale saker Fløttum tok initiativ til å opprette og lede en arbeidsgruppe som utarbeidet en handlingsplan for internasjonal virksomhet ved Universitetet i Bergen for perioden 2007-2009. Arbeidsgruppen presenterte et første utkast av handlingsplanen for fellesmøtet mellom Universitetets forskningsutvalg og Universitetets utdanningsutvalg den 05.04.06. På grunnlag av kommentarer og innspill som fremkom der, ble handlingsplanen redigert og et nytt utkast ble sendt ut på offisiell høringsrunde ved med frist 30.06.06. Planen lanserte en rekke offensive tiltak for styrket internasjonalisering med vekt på forskning, rekruttering, mobilitet, økt ekstern finansiering som stimulerer til internasjonalt samarbeid, og deltakelse i internasjonale nettverk, organisasjoner og fasiliteter. Universitetsstyret godkjente planen i møte 26. 10. 2006.

Utvalget har drøftet ulike spørsmål med tilknytning til internasjonal mobilitet av forskere, bl.a. de europeiske initiativ som ERA-MORE (European Research Area - Mobility of Researchers) /Euraxess. En web-portal for innreisende forskere er opprettet, og gir omfattende informasjon om alle praktiske forhold i forbindelse med forskeropphold ved UiB.

Utvalget har blitt orientert om etablering, fremdriften og den store suksessen for UiBs internasjonale sommerforskoleskole, Bergen Summer Research School, som har blitt en internasjonal anerkjent merkevare for UiB.

2.8 Open Access

Prorektor ledet forberedelsen til styrebehandlingen av Open Access. Som et ledd i arbeidet ble et internt drøftingsnotat utarbeidet ved Universitetsbiblioteket og lagt frem for Forskningsutvalget i møtet 6. november 2008 (SAK 8/08). Universitets- og høyskolerådet (UHR) avla en rapport med navnet "Økt tilgang til norske forskningsresultater" med anbefalinger 30. januar 2009. NFR behandlet spørsmålet på sitt styremøte 28. januar 2009 og vedtok Forskningsrådets prinsipper for åpen tilgang til vitenskapelig publisering. Rapportene og vedtaket ble behandlet i utvalget 10. mars 2009.

Utvalget understreket i sitt vedtak at Universitetet i Bergens åpne elektroniske arkiv skal holde høy vitenskapelig kvalitet og at fra 1.1.2010 skal innlevering av vitenskapelige artikler være obligatorisk ved publisering av fagfelleverderte artikler for forskere ved UiB. Fagfelleverderte tidsskriftartikler legges ut etter samtykke fra forfatter og utgiver. Versjonen som tilgjengeliggjøres bør være lik den publiserte versjonen. Utvalget presisterte at dersom forfatteren publiserer i et tidsskrift som ikke tillater slik arkivering og tilgjengeliggjøring og ikke har mottatt slik tillatelse fra utgiver etter å ha forespurt om dette, kan vedkommende få fritak fra krav om egenarkivering.

Saken ble behandlet i Universitetsstyret 30. 04 2009(UST-sak 39/2009). I saksforelegget ble det vist til Forskningsutvalgets behandling. Universitetet i Bergen har som mål at resultatene av forskningen ved institusjonen skal være offentlig tilgjengelige og vil legge forholdene til rette for økt og åpen tilgang til forskningsresultater gjennom elektroniske arkiver for fagfelleverderte tidsskriftartikler. Det ble fastslått at det er et mål for UiB at alle forskere ved UiB innleverer slike artikler fra og med 1.1.2010. Universitetsbiblioteket ble gitt ansvar for informasjons- og tilretteleggingsarbeidet for fagmiljøene.

2.9 Andre saker

Utvalget har drøftet saker der medlemmene har vært med på større utredningsarbeider. Dette gjelder særlig spørsmålet om forskningsorganisering ved UiB. Et utvalg ledet av prorektor avga en innstilling med tittelen "FAGLIG HELHET – ORGANISATORISK MANGFOLD" i 27. april 2007. I tillegg til prorektor var to av utvalgets medlemmer, Wiig, og Forland, med i utvalget som avga innstilling. Saken ble lagt frem til orientering og drøfting i utvalget i møte 22. mai 2007. Innstilling var imøtesett med store forventninger og ledet frem til en behandling i universitetsstyret som gjorde vedtak om at eksternt finansiert forskning ved UiB som hovedregel skal organiseres av Unifob, oppheves og at store og strategisk viktige forskningsprosjekter hvor universitetet bidrar med egne ressurser, som skal hovedregel forvaltes av universitetet selv.

Det har jevnlig vært rapport om status for den eksterne finansierte forskning, SFF-ene og andre større forskningsinitiativ ved UiB, bla. funksjonell gjennomforskning (FUGE). Det har vært gitt særskilte orienteringer om etikk i forskningen. I noen grad har utvalgets leder i samråd med Forskningsavdeling tatt opp enkeltsaker som er reist av medlemmer av utvalget, bl.a. i forbindelse spørsmål om bruk av tekstgjenkjenningsprogrammet Ephorus for kvalitetssikring av forskning, og en henvendelse om behovet et bedre arbeidsmiljø for stipendiater i det nye lab-bygget ved Haukeland sykehus.

2.10 Forskningsdirektørens kommentarer

Gjennomgangen av sakene som er behandlet i Forskningsutvalget i perioden 2005-2009 bekrefter at gjeldende mandat og retningslinjer, vedtatt i 1996, fortsatt er dekkende og retningsgivende for utvalgets arbeid.

En gjennomgang av UiBs strategiske forskningssatsinger har vært forankret i utvalget. Utvalget har behandlet og fattet vedtak og gitt Universitetsstyret råd i institusjonelle forskningsstrategiske spørsmål. Dette gir et godt grunnlag for at utvalget kan trekkes aktivt med i revisjonen av UiBs forskningsstrategi.

Det er særlig grunn til å understreke at det omfattende og betydelige arbeid for Handlingsplanen for forskerutdanning har hatt en forankring i utvalget, særlig gjennom utvalgets leder. Det er naturlig at forskerutdanning vil ha en sentral plass i utvalgets arbeide også i kommende periode. I den sammenheng kan det være tjenlig å holde møter sammen med Utdanningsutvalget.

Det kan drøftes om det vil være tjenlig for utvalget å invitere dekanene til enkelte av utvalgets møter, kanskje særlig når forskningspolitiske og forskningsstrategiske spørsmål drøftes. Dette vil kunne styrke utvalgets rådgivende funksjon overfor Universitetsstyret.

Utvalget har jevnlig invitert forskere og representanter for fagmiljøene til å innlede over et stort spenn av aktuelle emner som språkpolitikk ved UIB, etikk i forskning, og nye strategiske satsingsområder som SFF-ene, og utfordringer innen internasjonal mobilitet. Disse presentasjonene hatt stor nytteverdi og tilført viktige synspunkt og perspektiver til sakene på utvalgets dagsorden. En slik praksis opprettholdes og utvides.

Internasjonalisering inngår i utvalgets mandat, og noen viktige saker har vært drøftet i utvalget. Flere sentrale saker fra dette viktige feltet burde ha kommet på utvalgets dagsorden. Større oppmerksomhet kunne kanskje også vært rettet mot de tverrfaglige forskningsaktiviteter og de særlige utfordringer som disse har.

Utvalget har hatt god og kontakt med Universitetsbiblioteket og Senter for vitenskapsteori. Denne kontakten bør opprettholdes.

Forskningsdirektøren fremmer følgende forslag til **vedtak**:

1. Utvalgets mandat er dekkende og retningsgivende for utvalgets virksomhet
2. Flere faglige presentasjoner vil tilføre utvalget verdifulle synspunkt og perspektiver
3. Internasjonalisering bør få en bredere plass i utvalgets arbeid
4. Utvalget bør rett større oppmerksomhet mot tverrfaglig forskningsvirksomhet
5. Utvalget bør engasjeres i arbeidet med revisjon av UiBs forskningsstrategi
6. Utvalget må fortsatt ha stor oppmerksomhet rettet mot forskerutdanning